ROK I. KRAKÓW, WRZESIEŃ 1932. NR. 9.

BIULETYN
NAUCZYCIELSKIEGO OGNISKA KRAJOZNAWCZEGO

ADRES REDAKCJI: KRAKÓW, OLEANDRY 5 MIEJSKI DOM WYCIECZKOWY
REDAKTOR LEOPOLD WĘGRZYNOWICZ.

OD REDAKCJI.

Jak w roku ubiegłym wydawać będziemy „Biuletyn" dla uczestników Kursu geograficzno-krajoznawczego, ażeby utrzymać z nimi łączność, służyć im radą i aby sami uczestnicy kursu mogli wypowiadać swe spostrzeżenia i dzielić się wzajemnie swemi doświadczeniami. „Biuletyn" będzie zarazem organem nauczycielskich ognisk krajoznawczych, o ile one powstaną. Takie ognisko mamy narazie w Krakowie. Wszystkich, do których rąk dojdzie ten „Biuletyn", a którzy chcą z nami współpracować, prosimy o nadesłanie swych uwag, spostrzeżeń i życzeń. Bardzo ważną rzeczą jest opracowywanie kwestjonarjuszy, które każdemu bezpłatnie wysyłamy.

W tym „Biuletynie" podajemy sprawozdanie z wycieczki do garbarni, aby zachęcić opiekunów kół krajoznawczych do prowadzenia wycieczek do zakładów przemysłowych.

SPRAWOZDANIE
Z WYCIECZKI ODBYTEJ DNIA 19 LIPCA 1932 R. DO POLSKICH ZAKŁADÓW GARBARSKICH (BARSKA 8) POD PRZEWODNICTWEM DR. R. MOCHNACKIEGO.

Obecny kurs dał mi bardzo dużo. To, co nieraz uszło uwagi, w przyszłości będzie przedmiotem zainteresowania i obserwacji celowej. Dać to mogą tylko wycieczki, które odgrywają wielką wagę w nauczaniu, zwłaszcza geografji, przyrody, historji i t. p. Toteż wielką korzyść odniosłam już z wycieczek, które dały możność zapoznania się nietylko z okolicą, ale różnemi instytucjami i metodą prowadzenia wycieczek. Jedną z takich jest wycieczka do P. Z. G. w Ludwinowie. Na terenie fabrycznym znajdują się: dom administracyjny, magazyn surowca, mokry warsztat, beczkarnia, wykończalnia, suszarnia, centrala, kotłownia, ekstrakotłownia, magazyn chemiczny, warsztaty reparacyjne, garaże i szopa na korę.

Dział I. W magazynie znajduje pomieszczenie wszelki zapas skór surowych, przeznaczonych do garbowania. Skóry surowe pochodzą z trzech źródeł, a mianowicie: *a)* zamorskie, *b)* zagraniczne, *c)* krajowe. Wszystkie te skóry dzielą się na ciężkie i lekkie. Surowca ciężkiego dostarczają: woły, krowy, bawoły, konie, muły, osły, zebry i t. p. Surowca lekkiego: cielęta, owce, jelenie, sarny i kozy. Surowiec bywa sprowadzany w postaci skór suszonych, solonych i mrożonych, które muszą być jeszcze odpowiednio posortowane według gatunków, wagi i pochodzenia. — *a)* Surowiec zamorski. — Pierwszym gatunkiem surowca zamorskiego jest surowiec z Rio Grande, odznaczający się jednostajną grubością, gęstością i delikatnem licem. Drugim gatunkiem jest surowiec brazylijski z Rio de Janeiro, obfitujący w charakterystyczne guzy, pochodzące od ukąszeń owadów. Trzeci gatunek pochodzi z Argentyny, Paragwaju, Urugwaju i Meksyku. — *b)* Surowiec zagraniczny. — Ze surowca zagranicznego jest najlepszy holenderski, duński i szwajcarski. Węgry dostarczają surowca z bawołów na pasy transmisyjne. — *c)* Najlepszego surowca krajowego dostarczają woły.

Dział II. Warsztat mokry. Przed właściwem garbowaniem następują czynności przygotowawcze, jak: *a)* moczenie i pranie, — *b)* mizdrowanie wstępne, — *c)* odwłaszanie, — *d)* ostateczne mizdrowanie (wtórne), *e)* szpaltowanie, — *f)* napęcznienie. — *a)* Moczenie i pranie ma na celu oczyszczenie surowca ze wszystkich nieczystości, czyli przywrócenie skóry do takiego stanu jaka była po zdjęciu z bydlęcia. — *b)* mizdrowanie wstępne usuwa żyły warstwy podskórnej; dokonują tego robotnicy na t. zw. „boczbach" zapomocą noży-mizdrowników. *c)* Odwłaszanie ma na celu usunięcie włosów z naskórkiem tak jednak, by nie naruszyć warstwy międzyskórnej. Dokonuje się tego zapomocą: wapnienia skóry, pocenia, zakwasu, lub siarczkowania. Pierwszy sposób polega na zmydleniu części tłuszczu, oraz rozluźnieniu cebulek włosowych i rozrzedzeniu wierzchniej warstwy skórnej t. zw. heratyny. Do tego celu służą trzy wapnice: świeża, słaba, martwa z zawartością siarczku sody, wapna palonego i wody. Czas wapnienia trwa od 3—6 dni, zależnie od grubości skóry i od przeznaczenia. — Drugi sposób odwłaszania polega na składaniu skór w sterty, lub też zawieszaniu w parowniach. Wskutek rozgrzania się skóry, bakterje rozmnażają się, wywołując gnicie naskórka. — Trzeci sposób

polega na zalaniu otręb mącznych ciepłą wodą. W zakwasie tym moczy się skóra i po pewnym czasie dają się włosy wraz z naskórkiem usunąć. — Czwarty sposób polega na pocieraniu skóry masą składającą się z siarczku sodu, zmieszanego z wapnem. Włosy tym lub też innym sposbem ściągnięte, wysortowane według długości i koloru, myje sie, suszy, prasuje a następnie sprzedaje dla fabryk (filcu, kocy, kapeluszy) — *d)* Mizdrowanie wtórne ma na celu usunięcie warstwy podskórnej a dokonuje się tego ręcznie lub maszynowo. — *e)* Szpaltowanie czyli łupanie polega na przecinaniu skóry w poprzek, dokonuje się tego na maszynach — łupiarkach, nastawiając je na żądaną grubość. Po tych czynnościach przechodzi skóra do właściwego garbowania.

Dział III. Beczkarnia i doły. Garbniki są to takie materjały garbujące, które skórę uodporniają na gnicie, zaś skórze suchej nadają elastyczność, twardość i siłę. Działanie garbników polega na tem, że przenikają skórę i otaczają sobą wszystkie włókienka. Rozróżniamy garbowanie roślinne i solami mineralnemi. Ze wszystkich roślin zawierających garbnik, robi się wyciągi zwane ekstraktami.

Garbniki roślinne są barwy ciemnej o smaku kwaśnym. Tu należy: kora z dębu, świerka, brzozy, wierzby, topoli. mimozy, drewno z kasztana, owoce mirabolany, liście borówek, sumaku, naróśla galasówki dębu i galasówki chińskiej. Garbowanie miner. służy do wyprawy białych skór solami ałunowemi i do skór chromowych. Samo garbowanie dzielimy na garbowanie czerwone, białoskórnictwo, chromowe i zamszownictwo. — Skóra juchtowa. Typem skór garbowania roślinnego jest skóra juchtowa. Garbowanie skóry juchtowej odbywa się tym samym systemem co podeszwowej, tylko nie stosuje się płynu o wysokim stężeniu garbnika, lecz słabszym i w przeciwieństwie usuwa się nawet nadmiar garbnika przez wymycie. Przy juchtach najważniejszą rzeczą jest tłuszczenie. Skóry juchtowe tłuści się tłuszczem roślinnymi zwierzęcem jak: łój, degras, tran, mydło. Jako surowca na juchty używa się skór z krów, i jałówek o mniejszym ciężarze.

Garbowanie skóry na podeszwy. Skórę przeznaczoną na podeszwy wkłada się do dołów wypełnionych płynem. Zależnie do gatunku skór i systemu garbowania płyn w tych dołach składa się z wyciągu kory dębowej i świerkowej przyrządzonego odpowiednio. Zawartość garbnika ustala się stosownie do gatunku skóry. Po 8-miu dniach skórę przeciąga się do innych dołów, przesypując warstwę skóry warstwą kory, i zalewa płynem o wyższej zawartości garbnika niż poprzednio. W ten sposób moczy się skóry 3-tygodnie, a po wydobyciu rozcina się na poszczególne części. Części te wkłada się do beczek ruchomych i działa na nie stężonemi garbnikami.

Dział IV. Po zupełnem wygarbowaniu, co sprawdza się nacinaniem, skóry przechodzą na wygładzarkę następnie usztywnia się je zapomocą mieszaniny liponu, oliwy i wody od strony lica i mizdry, tak przygotowaną skórę przesusza się, zwilża, aby uchronić od pęknięcia i znowu suszy, Po zupełnem wysuszeniu, skórę bieli się. Bielnia składa się z trzech naczyń: I. z roztworem sody kalkcjonowanej, II-gie z roztworem kwasu oksalowego solnego, niekiedy siarkowego i ciepłej wody, a w trzeciem naczyniu jest woda zimna. Skórę zanurza się kolejno w tych naczyniach i oddaje się na suszarnię. Po wysuszeniu naciera się skórę od strony lica apreturą. Apretura jest to rozczyn mydła, wosku i farby. Zapretowaną skórę oddaje się do walca. Zwalcowaną skórę oddaje się do magazynu skór gotowych. W magazynie skór gotowych sortuje się je i już jako gotowy produkt wchodzi do handlu.

Pracownicy w Pol. Zakł. Garbarskich są przeważnie miejscowi, w liczbie dochodzącej obecnie przeszło stu ludzi. Przeciętna płaca robotnika na dzień wynosi od 6 zł. — 35 zł (akord). Wszyscy pracownicy są ubezpieczeni od wypadków w Tow. Ubezp. we Lwowie, mają „Kasę Chorych", fundusz bezrobocia. Nadto korzystają z kuchni fabrycznej, łazienek, ochronki i boiska sportowego.

Zofja Brzezińska.

Komunikat Krakowskiego Oddziału P. T. K.

Pragnąc ze wszystkimi naszymi członkami podzielić się niezapomnianemi wrażeniami z wycieczki kresowej urządzamy szereg zebrań połączonych z tradycyjną herbatką piątkową w lokalu naszym przy ul. Grodzkiej 64.

Dnia 23 września p. Dr. Dobruchowski mówić będzie o Wołyniu i Polesiu, 7 października o Nowogrodzkiem, 21 października o Wileńszczyźnie, 11 listopada przedstawi p. Stefan Muczkowski wycieczkę w krzywem zwierciadle satyry.

Wszystkie prelekcje odbędą się o godz. 7-mej wieczór i będą bogato ilustrowane zdjęciami fotograficznemi wykonanemi na wycieczce.

Wstęp wolny — Goście mile widziani.

Sekretarz: *J. Taborska* mp. Prezes: *Dr. W. Medwecki* mp

Dnia 23 września wycieczka nauczycielska do Witkowic — zbiórka na końcu ul. Długiej o godz. 3 pop.

Nakładem Naucz. Ogniska Krajoznawczego. — Kraków. — Drukarnia „Fortuna" Kraków pod zarz. W Kostucha.